

жить і Україна, відбуваються шляхом створення національних стандартів освіти, впровадження сучасних досягнень педагогічної науки з питань технологій навчання та технологій вимірювання й оцінювання його успішності.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ: ЗДОБУТКИ І ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ

М. Степко

Київ, Міністерство освіти України

Незалежна Україна успадкувала добре розвинену мережу вищих навчальних закладів (ВНЗ), які готували фахівців з сотень спеціальностей. Провідні ВНЗ з їх численними школами з природничих та інженерних наук здобули широке визнання, про що свідчило навчання у них значної кількості студентів-іноземців.

Разом з тим, наша система вищої освіти мала й недоліки, які ще в 1987 р. прагнули усунути тогочасні органи управління освітою. Їх зусилля скеровувалися на підвищення автономії ВНЗ, запровадження нових типів навчальних програм, зменшення навчального навантаження на викладачів і студентів, підвищення ролі останніх у вирішенні питань організації навчального процесу. Ще важливішими були заходи з інтеграції освіти і науки: утворювалися навчально-виробничі комплекси, філії кафедр ВНЗ на підприємствах, розширилося залучення до викладання провідних науковців і спеціалістів з виробництва. Розпочали вводити часткову компенсацію промисловими галузями витрат ВНЗ на підготовку для них спеціалістів. Проте виправити невідповідність номенклатури спеціальностей до запитів економіки й молоді не вдалося: близько половини випусників ВНЗ не працювали за отриманим фахом.

Наступний етап реформування вищої школи України розпочався після прийняття у 1991 р. закону "Про освіту" - основи побудови національної системи виховання і навчання. У царині вищої освіти докорінно переглядався зміст гуманітарних дисциплін, відроджувалося викладання дійсної історії України, відмінили старі заборони на взаємодію з освітніми системами капіталістичних країн.

Якщо зросла мобільність викладачів і студентів сприймалася позитивно, то кроки до швидкого впровадження багатоступеневої вищої освіти неоднозначно оцінювалися вузівською громадськістю та замовниками спеціалістів. Рішучим демократичним кроком стало законодавче закріплення можливості утворення закладів освіти різних форм власності. Закон “Про освіту” не містив положень про обов’язковий розподіл на роботу випусників ВНЗ, стару практику вважали несумісною з принципами демократичного устрою України.

Низка економічних негараздів перших років перебудови економіки особливо важко відбилася на освітянах та інших працівниках бюджетної сфери, наслідком чого став низький рівень державного замовлення на випусників ВНЗ: лише 29% випуску 1995 року. Все менше молодих вчителів приходило у школи (70% плану влітку 1995 р.), тому 1.XI. 1995 року у загальноосвітніх школах були вакантними 6000 посад, а 23 000 були зайняті пенсіонерами. Додатково загострилася проблема розбіжності між номенклатурою фахів і структурою нового ринку праці: соціологи виявили, що лише 30% працюючих інженерів відзначали відповідність своєї роботи й отриманої спеціалізації, а 14% - невідповідність між ними. Тому не дивно, що серед зареєстрованих безробітних відсоток осіб з дипломами ВНЗ у регіонах їх концентрації складає 44-71.

У сучасних умовах уряд не може виконати вимогу закону “Про освіту” і скерувати на потреби освіти аж 10% національного прибутку, тому ВНЗ змушені шукати додаткові джерела фінансування. Першим було випробуване додаткове зарахування на платне навчання, недоліком якого є підвищення соціальної напруги і відсутність чіткого правового регулювання взаємних зобов’язань. Не виявили проголошених позитивних аспектів новостворені приватні ВНЗ, навпаки, частина їх завдає помітної шкоди авторитету вищої школи України. Причиною є відсутність необхідної матеріальної бази і кадрового потенціалу, отже, частина наших громадян опинилася поза межами державних гарантій надання вищої освіти стандартної якості.

За роки незалежності система вищої освіти накопичила не лише згадані проблеми, але й безсумнівні здобутки:

- збереження кращих традицій національної вищої школи;

- створення основ багатоступеневої освіти, які, за аналізом експертів Ради Європи, відповідають зразкам, що склалися в розвинутих країнах з ринковою економікою;
- введення нового переліку напрямів підготовки спеціалістів;
- розширення автономії ВНЗ у створенні навчальних планів, впровадження нових освітньо-професійних програм підготовки;
- кардинальний перегляд змісту навчання з усіх суспільно-економічних дисциплін, історії й екології;
- інтеграція ВНЗ різного рівня акредитації, узгодження їх навчальних планів і програм зі створенням ефективних комплексів;
- створення нової системи оцінювання якості освіти шляхом державного ліцензування та акредитації ВНЗ;
- розширення міжнародного співробітництва, участь ВНЗ України в трансєвропейських проектах розвитку і демократизації освіти.

Новий імпульс процесу реформування освіти надав Указ Президента України (12.X.1995 р.) “Про основні напрями реформування вищої школи України”, визначивши наступні завдання:

- підвищення престижу вищої освіти як одного з головних факторів розвитку економіки, краще використання випусників ВНЗ, підвищення соціальної захищеності учасників вищої освіти;
- досягнення рівноваги обсягів підготовки фахівців та потреб сучасного ринку праці, враховуючи фінансові можливості держави;
- розробка нових принципів фінансового забезпечення ВНЗ та пошуки додаткових позабюджетних джерел фінансування вищої освіти;
- забезпечення рівних можливостей отримання вищої освіти в усіх регіонах шляхом упорядкування мережі ВНЗ, розвитку заочної і дистанційної освіти, впровадження екстернату;
- створення ефективної системи контролю якості підготовки фахівців у ВНЗ України;
- завершення реформування гуманітарної освіти;
- покращення виховання, організація студентського самоврядування;

- перегляд принципів діяльності установ сфери студентського побуту і дозвілля.

Практична реалізація цих завдань здійснюватиметься на новій правовій основі, якою є нова редакція “Закону про освіту”, прийнята Верховною Радою України у другому читанні. Отже, можна стверджувати, що розпочався новий етап реформування вищої освіти України.

ВИЩА ШКОЛА УКРАЇНИ: МІСЦЕ, ВИМОГИ, ПОЛІТИКА

Л. Белоусов, С. Донченко

*Дніпродзержинськ, Державний
технічний університет*

Вища школа України повинна посідати значне місце, оскільки готує інтелект країни, її науковий потенціал, висококваліфікованих спеціалістів. Те, що колись українські вузи давали прекрасно підготовлені кадри, ми знаємо з досвіду роботи наших інженерів, лікарів та інших спеціалістів за кордоном, а також в колишньому СРСР. На жаль, ставлення до вищої школи уряду сьогодні не можна назвати розумним. Хотілося б нагадати, що в 50-60 роках, коли Радянський Союз випередив Америку в освоєнні космосу, уряд США підвищив фінансування середньої й вищої освіти і вже через декілька років випередив радянську космічну науку.

Сьогодні, в період реформ, вища школа перейшла на підготовку бакалаврів та магістрів на західний зразок. Але ж Україна має і свій великий досвід підготовки спеціалістів. І якщо ми вже взялися розбудовувати свою державу, то треба використовувати й удосконалювати свій досвід, розв'язуючи питання про подальшу долю вищої освіти.

Правда, в цьому плані необхідні деякі корективи. А саме: слід приділити більше уваги гуманітарним дисциплінам, в тому числі іноземним мовам, тобто повернутися до традиційного колись в Україні знання декількох іноземних мов.

Колись Україна була державою з високим рівнем освіти, тому, на наш погляд, треба вже зараз взяти курс на загальну вищу